

Grögerju in vobče celovškim socialistom mi ne maramo dokazovati, da ne delajo prav, ker ti gospodje še niso bili *nikdar socialisti* in nam je pod čast debatirati z njimi o narodnostnih vprašanjih, o imperijalizmu in sploh o pojmih internacionale in socializma, ker so ti postavili geslo, objavljeno v »Sozial-demokratische Mitteilungen« (ki je delal propagando za nemško glasovanje), ki se glasi:

»*Ein guter Deutscher auch ein guter internationaler Sozialist.*«

Ljudi, ki so si take parole zapisali na svoje bandere, ne smatramo za socialiste.

Ves položaj nam jasno kaže, da danes na Koroškem sploh ne moremo mnogo govoriti o kaki socialistični stranki. To nas uči, da si bo morala vsaka socialistična stranka, ki bo pričela delovati med nami, *mase šele odgojiti* v nepopačenem socialističnem duhu.

To smo mi zabeležili kot objektivni kronisti v vednost listu »Delavcu«, ki v svoji 40. številki tako naivno piše: »Na Koroškem bo delavstvo glasovalo po materinem jeziku, Slovenci za Jugoslavijo, Nemci pa za Nemško Avstrijo.«

Kranjski socialdemokrati so vredni bratci svojih koroških tovarišev, samo da so bolj leni. Prejeli so od vladnega plebiscitnega fonda denar in so agitirali seveda za tistega, ki jih je plačal. *Koroški delavec.*

V boj za sovjetsko republiko! [24. novembra 1920, št. 51.] *Guštanj, Koroško.*

Dne 14. t. m. se je vršil pri nas volilni shod Komunistične Stranke in socialdemokratske levice štajerskega okrožja. S. Gmajner iz Maribora [Tone Gmajnar, prim. PZ, 266, 285, 302, 303, 378, 388] je naslikal vso mizerijo kapitalistične vlade v Jugoslaviji, ki tira državo v propast. Razkril je tudi vso mizerijo socialdemokratske desničarske volilne politike. S. Šalomon iz Prevalj pa je mislil, da mora zagovarjati politiko te nesrečne stranke, kar se mu je pa ponesrečilo. Delavstvo mu je odgovarjalo s številnimi medklici in končno mu je S. Gmajner v splošno veselje navzočih dokazal iz programa soc. dem. stranke same, da so oni le za ustanovitev meščanske republike. Shod je bil zelo živahen; navzoči so vzklikali in delali medklice, kar je dokaz, da je v naših vrstah življenje. Soc. dem. zaupniki, ki so bili na shodu, so žalostno konstatirali, da jih je guštanjska buržoazija ociganila za volilno pravico. Dokazalo se jim je pa, da so temu krivi sami, ker niso vložili nobene reklamacije. Volilne pravice oropano delavstvo naj obenem z buržoazijo obračuna tudi s takimi voditelji, ki se ne brigajo za pravo razredno, delavsko politiko. Zastopnik kovinarske organizacije iz fabrike je izjavil, da se kovinarska centrala v Ljubljani zadnji čas popolnoma nič ne briga za podružnico Guštanj. Organizacija se nahaja v kritičnem položaju, organizacijo zapuščajo delavci trumoma, ljudje pristopajo h komunistom, klerikalcem in celo za narodne socialiste se ogrevajo nekateri; povrh tega bo odpustila tovarna nad 150 delavcev — ali iz Ljubljane ni nikogar, da bi pomagal, kljub temu, da se je že ponovno pisalo in prosilo, naj pride strokovni tajnik. To je izjavil sodrug soc. dem. desničar. Žalostno izpričevalo toliko hvaljene federacije!

[Prežihov Voranc]

OPAŽANJA Z NAŠIH ŠOL

1. *Slovenska berila po strokovnih šolah.* V zvezi s šolsko reformo in kadrovske politiko se pri nas poleg osemletk vse bolj uveljavljajo strokovne šole. Tu gre ne le za srednje tehnične in ekonomske šole in za učiteljišča, ampak tudi za razne industrijske in kmetijske, mojstrske in vajenske šole ter v zadnjem času za razne strokovne šole in tečaje za odrasle. Jasno je, da te vrste šole deloma zaradi svojega ustroja in namena, deloma zaradi obiskovalcev, ki so pogosto odrasli ljudje iz prakse, potrebujejo tudi za slovenščino posebnih učnih načrtov, učnih knjig in delovnih metod. Temu problemu, ki smo ga doslej radi zanemarjali, bo treba zaradi njegove aktualnosti posvetiti tudi v našem listu nekaj načelnih in praktičnih slovenistično pedagoških člankov; zato vabimo zastopnike vseh naštetih strokovnih šol, da se čimprej oglasijo z ustreznimi prispevki.

Kar se tiče knjig, uporabljajo po teh šolah na splošno iste kot na gimnazijah; to velja zlasti za berila, s katerimi celó na gimnazijah niso dostojno oskrbljeni, manj za slovnice oziroma vadnice, od katerih jih je nekaj prirejenih posebej za strokovne šole. Iz učnega programa za strokovne šole bi moral odpasti ves historicični balast — nekaj drugega je seveda poznavanje razvojne linije naše slovstvene in kulturne zgodovine — dijake po teh šolah naj bi bolj od drobnih slovničnih pravil učili praktičnega obvladanja jezika ter jih, namesto da jih natrpavamo z zgodovinskimi podatki, vzgajali k umevanju leposlovja in ljubezni do knjige. Dijaki stro-

kovnih šol — razen učiteljska, ki je po izobrazbenih ciljih sorodno gimnaziji — ne vedo kaj početi n. pr. z različni variantami ljudske pesmi ali s preštevlnimi teksti iz protestantske, rekatolizacijske in razsvetljenske dobe. Zanje so važni idejno in estetsko kvalitetni in zato za šolsko berilo skrbno odbrani leposlovni spisi iz novejših dob naše literature od Prešerna preko Cankarja do Prežih in pomembnih sodobnikov. Poleg tega naj bi bili v knjigi članki z raznih področij, iz likovne in glasbene umetnosti, zgodovine in sociologije, naravoslovja in tehnike, vmes tudi iz življenja velikih ljudi; napisani naj bi bili poljudno, opremljeni s strokovno razlago, morda tudi s slikovnimi prilogami in naj bi rabili splošnemu izobraževanju. Tako urejena berila za strokovne šole bi mladino res zamikala, jo odvrčala od suhega slovstvenega historizma, hkrati pa tudi od ozke strokovnosti njene šole ter jo izobrazbeno in vzgojno pripravljala neposredno za življenje. Prav tako naj bi dijakov ne mučili preveč z gramatikalno sistematiko, pač pa jim v knjigi in pri pouku nudili mnogo vaj v pravilnem jeziku in lepem slogu, kar bodo potrebovali v poklicu in zasebnem življenju. V zvezi s šolsko reformo je torej treba strokovnim šolam dati novih knjig, različnih od gimnazijskih, vseskozi sodobnih in praktičnih ter ne preveč številnih in dragih: za srednje strokovne šole največ dve berili in eno jezikovno-stilistično vadnico, tako da bodo prišle v roke prav vsakega dijaka.

2. *Učni načrt za strokovne šole odraslih.* Kako si zamišljam delo slavista oziroma izobrazbene in vzgojne cilje našega predmeta na strokovnih šolah, je mogoče razbrati iz prejšnjih izvajanj. Zato me je toliko bolj razočaral Učni načrt za slovenski jezik v oddelkih za odrasle na tehničnih, ekonomskih, kmetijskih šolah in tečajih ter šolah za visoko kvalificirane delavce, datiran z junijem tega leta. Za osnovo mu je bil program za gimnazije, toda vse kaže, da je bil sestavljen precej naglo in površno, ker vse premalo upošteva specifične potrebe šol, katerim je namenjen. Njegove napake so toliko očitnejše, če pomislimo, da gre v teh oddelkih za odrasle za znatno skrčen pouk, ki traja samo dve leti, in da mnogo slušateljev prinese s seboj skromno temeljno izobrazbo. Kar se tiče slovenskega slovstva, načrt na splošno ustreza v širino in globino, ker poudarja predvsem novejša obdobja, starejša pa krči na minimum ter izpušča vse manj pomembne osebnosti; previsoko pa meri glede svetovnega slovstva, ki naj bi ga na imenovanih šolah obravnavali veliko več kot na gimnazijah, pri tem pa še študirali odlomke iz leposlovnih del, čeprav Slovenci ustrezne antologije nimamo in je najbrž tudi ne bomo še tako kmalu dobili. Ali ni očitno protislovje, če na gimnazijah svetovno slovstvo v skopem obsegu vsakokrat rabi le za uvod v boljše razumevanje naših narodnih slovstev, načrt za strokovne šole odraslih pa predvideva n. pr. kar branje izbranih pesmi Baudelairovih in Verlainovih, ki jih nimamo domala nič poslovenjenih? In dalje, v kakšen pedagoški larpurlartizem bi predavatelj zabredel, če bi se držal napotka ob Otonu Župančiču, da je treba »ob branju ugotoviti vplive zahodnoevropske dekadence, simbolizma, ljudske pesmi«! Kako malo so se sestavljavci programa brigali tudi za njegovo preglednost in logičnost, nam daje slutiti zaključek poglavja Moderna, ki za četvorico naše moderne in nekaterimi imeni iz hrvaške in srbske v isti sapi predpisuje še obravnavo »drugih piscev moderne: Finžgarja in Nušića«. Vzor sistematične nesistematičnosti pa je poglavje Novejša literatura, ki za imeni iz evropskega slovstva navaja najprej slovenske socialne in partizanske pesnike in šele nato dediče modernih, vsi sodobni prozaisti — razen Prežih, zastopanega z nebogljeno oznako — pa so stisnjeni na dve kratki vrstici. Sodim, da sem nanizal dovolj dokazov za to, da je treba imenovani učni načrt čimprej zamenjati z realnejšim in solidnejšim, da se bodo mogli zlasti mlajši predavatelji na res kaj trdnega opreti.

3. *Dijaške knjižnice.* Naše šolske knjižnice niso bogato dotirane, knjige pa so danes izredno drage, zato je treba kredite res smiselno in vestno uporabiti. Ko pa smo ob nedavnem zdruzevanju šol in s tem zvezanih selitvah dobili pogled v nekatere dijaške knjižnice, smo ponekod ugotovili hude napake, ki se jim je v prihodnje treba izogibati. Profesorji so naročevali za dijaško knjižnico leposlovna dela, ki so jih v resnici namenili sebi, slavisti strokovnemu poglobljanju, drugi zasebnemu razvedrilu, čeprav je znano, da ima za predavatelje vsaka šola posebno strokovno knjižnico, leposlovna dela pa dobe v vseh javnih knjižnicah. Dalje so profesorji knjižničarji iz gole lagodnosti, da pač ni bilo treba posameznih del vračati, prevzemali celotne pošiljke raznih založb, dospelih po trgovski praksi »na ogled«, ne glede na to, ali so bile vse knjige res kvalitetne in dijakom potrebne ali ne. Dogajalo se je tudi, čeprav redkeje, da so kupovali od antikvariatov ali zasebnikov — morda celo iz lastne zaloge — docela zastarele in nepomembne stvari, ki so jemale prostor na knjiž-

nih policah, na drugi strani pa odjedale skromne kredite. Inventarne knjige, kamor vpisujemo knjige po vrstnem redu nakupovanja, so povsod v redu in na tekočem; slabše je po navadi s kartotečnim seznamom knjig in s kontrolno kartoteko izposojevalcev (oboje po abecedi), ki ju radi pozabljamo dopolnjevati in voditi. Knjižničarsko delo naj bo v rokah razgledanega in vestnega človeka, pri kupovanju pa naj mu kot soodgovoren svetovalec vsakokrat stoji ob strani vsaj še en tovariš; seveda mora imeti knjižničar za svoje delo primerno znižano učno obveznost. Dijaške knjižnice morajo služiti res samo dijakom, treba jih je načrtno in smiselno dopolnjevati, ne pa prepuščati slučaja in samovoljnosti, kajti bogate, urejene in obiskovane knjižnice bodo najboljše pomoč pri našem delu v razredih.

4. *Šolske proslave in režije odrskih del.* Z večjimi proslavami naj bi varčevali bolj kot doslej, ker sicer preidejo v golo navado, nujno zgubijo kvaliteto in motijo redno delo na šoli. Marsikaj se da proslaviti, in sicer mnogo pristrčneje, po razredih; skupni proslavi naj bi bili praviloma — razen kadar gre za velike jubileje, kakor je letošnji — na leto največ dve: Prešernova in zaključna. Vsaj ena izmed njiju naj bo prikaz ustvarjalne sposobnosti in uspehov dijakov literatov na zavodu, na njej naj prebero najboljša dela, ali pa naj slavisti povabijo nanjo pomembnejšega sodobnega književnika, da bo zbranim dijakom pripovedoval o svojem življenju in delu. Pa tudi sicer moramo biti pri sestavljanju programov domiselni, da se stvari ne bi iz leta v leto ponavljale, kot se pogosto dogaja; pri preštevilnih proslavah pa zaide še tako iznajdljiv režiser nujno v monotonijo in šablono. Uprizarjanje celovečernih odrskih del ima večji smisel na podeželju, kjer je gimnazija morda osrednje kulturno žarišče, kot pa v mestih, kjer delujejo ljubiteljska ali celo poklicna gledališča. Profesorji režiserji izbirajo za uprizoritev resna klasična dela ali lahkotnejše stvari, zlasti iz življenja mladine, uspehi so včasih prav lepi in dijaške predstave ponekod že tradicionalne. Tu bi rad poudaril le dvoje: šolska vodstva (okrajni sveti) naj se zavedajo, da vsak slavist ni a priori tudi režiser, ima lahko najboljšo voljo, nima pa potrebne nadarjenosti in znanja, zato k temu delu ne moremo nikogar siliti; da je dobro opravljena režija težaško duševno delo in jo je zato treba tudi pošteno honorirati, kajti prenehati je treba z miselnostjo in prakso, da mora prav prosvetni delavec opravljati najraznovrstnejša dela brezplačno. Sicer pa upajmo, da bodo naše šole kmalu dobile kake profesorje tujih jezikov iz vrst absolventov Akademije za igralsko umetnost, ki bodo predvsem poklicani in usposobljeni za opravljanje teh nalog. L. R.

O TUJIH LASTNIH IMENIH V SLOVENŠČINI

Tale hip sem končal zadnjo redakcijo prevoda nekega — sicer povsem neprecenzioznega — pripovednega besedila. Izvirnik je nemški, a povest se godi večidel v anglosaškem okolju. Zdajle sem še poln nebogljenega srda zastran teh nesrečnih lastnih imen. Če pustimo poglobitve — namreč sintaktične in stilistične — probleme; se prevajalci menda najhuje ubadamo ravno s tem orehom, skoraj huje kot z nekaterimi terminologijami.

Najbolj nas žulijo ženska imena na soglasnik. Prvi odstavek 40. pravila v SP zelo nedvoumno in dokončno ukazuje, kako naj bi se ravnali. Toda kaj preprosto je prebrati in verjeti *Sigrid*, *Sigride*, *-di*, *-din*, *Ruth*, *Ruthe*, *-i*, *Ruthin* — dokler imena niso v stavku. Zgolj kot postava in paradigma se zdi, da je prvi odstavek 40. pravila problem popolnoma razrešil. Vendar ga ni, če hočemo pisati gladek, živ jezik. Pogovorna praksa se zelo pogosto zateka k indeklinabilni obliki in marsikdaj nam to zveni še najbolj naravno. Včasih se pa tudi v nepremišljenem živem pogovoru ravnamo po pravilu v SP. A če bi se v pisanju — ne glede na SP, recimo kar po uzurpirani svoji volji — ravnali dosledno le po eni možnosti, bi morali tako ali tako dostikrat zapisati trd, oglat stavek, da bi se bralcu oko in notranje uho spotaknili.

Postavimo: Ženski je ime *Maud* (izg. pribl. mōd). Svojljni pridevnik *Maudin* zveni naravno in nenasilno. A stavek *Z Maudu sem se sprehajal* je (červavno zvest 40. pravilu SP) bralcu neprijeten in ga moti kot tujek v sicer gladkem besedilu. Zraven predloga bi mi bila nesklanjana oblika ljubša. Toda če bi se zopet dosledno držal indeklinabilnosti, bi moral zapisati: *Vsi so prišli, samo Maud ni bilo*. Tu mi zveni oblika s slovenskim obrazilom bolj plastično in tudi ušesu prijetneje, ker sicer pogrešam nikalni roditeljnik.

Vendar je s to rečjo tudi drugače še nerodno. Če dosledno sklanjamo, se nam lahko zgodi, da bralec (pa celo če pozna jezik izvirnika) niti ne bi mogel uginiti,